

OUR GREAT ANCESTOR IS INVALUABLE IN UNDERSTANDING OUR NATIONAL HISTORY THE IMPORTANCE OF SPIRITUAL AND ENLIGHTENMENT HERITAGE

Isomiddinov Alijon

Tashkent Pediatric Medical Institute, Faculty of Pediatrics and Traditional Medicine
3rd year student of group 315

Dosmurodova Feruza Khudaiberdi Qizi

Medical-pedagogical faculty of Tashkent pediatric medical institute
3rd year student of group 302

Annotation: The study of their epic in literature is an educational significance in the maturation of our youth.

Key words: Justice, disgrace, truth.

MILLIY TARIXIMIZNI ANGLASHDA BUYUK AJDODIMIZNING BEBAHO MA'NAVIY- MA'RIFIY MEROSINING AHAMIYATI

Isomiddinov Alijon

Toshkent pediatriya tibbiyot instituti pediatriya va xalq tabobati fakulteti
3-kurs 315-guruh talabasi

Do'smurodova Feruza Xudayberdi qizi

Toshkent pediatriya tibbiyot institutining Tibbiy-pedagogika fakulteti
3-kurs 302-guruh talabasi

Annotasiya: Adabiyotimizdagi dostonlarni o'rganish yoshlarimizning kamolotidagi tarbiyaviy ahamiyati.

Kalit so'zlar: adolat, razolat, haqiqat.

Аннотация: Изучение эпоса в нашей литературе имеет воспитательное значение в зрелости нашей молодежи.

Ключевые слова: справедливость, разаявка, правда, патриотизм.

“Buyuk bobokalonimiz Abu Ali ibn Sino, bundan ming yil oldin “Dovyurak va botir insonlar kelajakda sodir bo‘ladigan qiyinchiliklardan qo‘rqmaydi”, deb bejiz aytmagan”¹.
Sh.M. Mirziyoyev

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi 29.12.2020

Qoraqalpoq shoiri Berdaq o'zining barcha asarlarida ijodiy yondashib o'ziga ustoz deb bilgan buyuk o'zbek adabiyotining buyuk, zabardast va navqiron adiblari Alisher Navoiy, Fuzuliy, Maxtumlul va Qoraqalpoq ijodkorlari hamda shoiri Kunxo'ja, Ajiniyoz kabi shoirlarni asarlari tasirida o'zining bir qancha she'rlarini yozgan. U o'z davridagi zulimli va qiyosli jarayonlarga, voqealarga, jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarga odilona baho bergan shoir sifatida namoyon bo'ladi. Qoraqalpoq klassik adabiyotining asoschisi Berdaq siymosi haqiqiy ma'noda Qoraqalpoq, balki butun turkiy xalqlarning g'urur va iftixori timsoliga aylanishining sababi quyidagicha talqin qilinadi. Berdaqning asarlarida tenglik, insonparvarlik, adolat va vatanparvarlik g'oyalari ilgari surilib xalqparvarlik talqin qilinadi.

Berdag o'zining barcha she'rlarida, dostonlarida va butun ijodida mehnatkash xalqning ahvoli asosiy mavzularidan bo'lgan. Shoir faqat haqiqat uchun, mehnatkash ommaning baxti va kelajagi uchun fidokor kurashchilarni orzu qilib qolmasdan ular siymolarini o'zining asarlarida, she'rlarida ham gavdalandirgandir. Shoirning quyidagi she'rini olsak ya'ni o'zining "Xalq uchun" she'rlarida xalqning axvolini ochiq yoritib bergan va boshqa mavzularda ham ko'plab muammoli vaziyatlarga o'z fikrlarini bitiklari orqali yozib kuyga solgan.

"1855-1856-yillarda Qoraqalpoq diyorida yashagan barcha xalqlar dardlarini ifoda etib qolmasdan Xiva xonligidagi zulumlar boylarning xalq ustidan zug'umlarini o'zining she'rlari orqali ifoda etgan. Qoraqalpoq diyoridagi barcha xalqni ma'naviy ozodlikka chorlab bilimsizlikni bartaraf etishga, adolatsizliklarga qarshi kurashishga chorlab turli she'rlar, dostonlar yozgan va insonning ozodlik, hurlikda yashashiga umid qilib fikr mulohazalarini oddiy tarzda kuylagan baxshidir"². Shoir o'zi yashagan xonlik davridagi turli xil to'ntarilish davrida qoraqalpoq beylarining sotqinlik va yovuzliklarini ko'rib juda kuyingan tarzda ijodida namoyon qilgan. Berdaq ijodida nafaqat ijtimoiy balki muhabbat va vatanparvarlik, xalqning orzu-maqsaadi haqida ham yozgan.

Berdag o'zining barcha asarlari biz uchun tarixiy ahamiyatga ega hisoblanib ular quyidagilardir: "Avlodlar", "Omongeldi", "Ernazarbiy" asarlarida shoir o'zining xayolotidagi qahramonlarini asarlariga tushirib jamiyatning qahramonlari qay darajada bo'lishini yozib she'riy usul va yozma og'zaki ijodi orqali xalq qahramonlarini faxr bilan kuylaydi. Berdaq she'riy mushohadalari va hayotiy qarashlarida mehnatkash xalqni baxtiyor yashashini orzu qilib o'zining barcha asarlarida va she'rlarida o'z fikr mulohazalarini asar qahramonlari orqali jonlantiradi. Bugungi kunning so'zi bilan aytadigan bo'lsak vatanparvar shoir xalqni baxtli qilish haqida o'ylar ekan, dinimizning e'tiqodiga muvofiq Allohdan madad so'rab "Yordam ber" she'rini yozgan. Bu she'rida Berdaq ilohiyot va ilmni chambarchas bog'lab baxt haqida fikr yuritadi. Ijodi serqirraligi bilan ajralib turuvchi adib asarlarining g'oyaviy va badiiy yuksakligi bilan Qoraqalpoq adabiyoti tarixida asosiy mavqeni egallab qolmasdan o'zbek she'riyatida ham yuksak nufuzli mavqega erishgan shoir hisoblanadi. Uning ko'pgina asarlari o'zbek va boshqa xalqlar tillariga tarjima qilinib o'quvchi kitobxonlarni yuksak e'tirofiga ham sazovor bo'lgan. Berdaq shoirlik, baxshichilik, sozandalikda tengi yo'q, is'tedodli shaxslardan hisoblangan.

Iste'dodli shoir, mashhur baxshi sifatida o'sha davrning boylari va boshqa amaldorlari tomonidan ta'qib ostiga olingan edi. Zamonasining boylari, beklari, amaldorlari Berdaqning ajdodlari va o'zi ham kambag'al bo'lganligi uchun shoirni yo'q qilish payiga tushishadi. Shoir o'zining himoyasizligini va oddiy xalq vakili bo'lgan kambag'al oilada tug'ilganini "Bilgaysiz" degan she'rida quyidagicha yozadi:

Og'a beklar, yoshim o'rta,
Aytmagayman so'zni jo'rtta,
Baxt izladim o'la-yo'rta,

² www.saviya.uz Qoraqalpoq adabiyoti. 2019 yil.

O'ylab farqni bilgaysiz.
Og'a beklar, shoir bo'ldim,
Gul edim, sarg'aydim, so'ldim,
Dunyoga kelib ne-ko'rdim,
Ohu-zorimni bilgaysiz³.

XIX asrning ijtimoiy-ma'naviy qiyofasini haqiqiy tom ma'nodagi siyosiy tomonlarini ko'rsata olgan shoir sifatida Berdaq namoyon bo'ladi. Shoirning ijod qilgan jamiyatdagi ijtimoiy muhiti quyidagicha bo'lgan, ya'ni Xiva xonlarining hukmronlik qilgan vaqtlari va yurtning rus imperiyasiga qarshi kurashish jarayonlari Qoraqalpoq xalqining sargardonligi og'ir axvolda qolgan bir davrga to'g'ri keladi. Shoirning ijodiy faoliyatida biylarning, otaliqlarning, eshonlarning, oxunlarning va boshqa katta ma'murlarning, ya'ni boshqalarning fikrlari va dunyoqarashlariga qarshi she'rlari barcha boylarni, beklarni g'azablantirgan. Xalq tarafdori bo'lgan Berdaqni ular o'z tomonlariga og'dirmoqchi bo'ldilar va turli xil takliflar ham beradi, ammo bu takliflarni rad qilgan adib o'z tanlagan yo'lda qat'iyat bilan turadi. Shoir o'zi tanlagan yo'l ya'ni xalq manfaatlarini uchun har qanday harakat qilishga tayyor edilar. Chunki, Berdaqning erkin va ta'qiqlangan asarlari xalqqa ta'sir qilishi mumkin edi.

Shoir o'z yo'lidan qaytmasdan xalqni deya ko'p jabr stamlar ko'rgan, shu sababli uni izidan ta'qib etganlar va u haqida Qoraqum eshonning ayg'oqchilari Berdaqni ta'qib qilib u haqidagi barcha ma'lumotlarni to'plab Berdaq dushmanlariga yetkazib turganlar. Bu haqida shoir o'zining "Oqibat", "Bilmadim", "Ber endi" degan asaridagi she'rlarida yozgan shoirga nisbatan qilingan nohaqliklarni va adolatsizliklarni u o'zining "Ber endi" degan she'rida quydagilarni aytgan edi.

Chiqar bo'ldi jonim tandan,
So'rasangiz, xalqim, mandan,
Yaratgan, tilagim sandan,
Rahim qilgil zinhor endi⁴.

Berdimurod Qarg'aboy o'g'li nafaqat demokratik shoir bo'lgan, yana u tabiatan satirik kulgu mutoibaga boy shoir ham edi. Shoirning xazil mutoyibaga boy bo'lgan yo'nalishidagi ijodi qatorida quyidagi ijod mahsullarini uchratamiz, Xo'jaz, Odil qalmoq, Qiynalma, Bilasanmi, Terz qaytgan, Ziqna, Qush, To'yda kabi ijod namunalarini bor. Bularning hammasi xalq o'tmishi uchun samarali ijodlari hisoblanadi. Berdaq shoir o'zining so'ngi kunlarigacha ijodini ohirigacha davom ettiradi. Xalqni qadrlagan Berdaqni xalq ham uni qadrlab nomini adabiy lashtirish maqsadida maktablar, kinoteatrlar, ko'chalar, nomlandi. Berdaq nomidagi Qoraqalpoq milliy universitetida va Toshkent pediatriya tibbiyot institutida "Berdaq" stipendiyasi ta'sis etildi.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. O 'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi 29.12.2020
2. "Ma'naviyat yulduzlari" (Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, Toshkent, 1999 yil) kitobidan olindi.
3. Berdaq Saylanma sherlari (Nukus 2003-yil)
4. Nurmuxammedov M. Qoraqalpoq adabiyoti tarixi. T. 1978.
5. Tojiboyev A. Sir qo'shiqlari. T. 1970.
6. Berdaq. Tanlangan asarlar. T. 1978.

³ Berdaq saylanmalari (Nukus 2003 90-bet)

⁴ Berdaq Saylanma sherlari (Nukus 2003 yil)

7. www.saviya.uz Qoraqalpoq adabiyoti. 2019 yil.
8. <http://www.samdu.uz/>
9. <https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Berdaq>